

บ้านแม่หละเหือและบ้านกามาผาโต้
หมู่ 2 และหมู่ 5 ต.แม่หละ อ.ท่าสอง จ.ตาก

โดย ลักคณา พบรมเย็น

การวิจัยศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ ที่ได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่และมีการสอบถามสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงลึกกับคนในชุมชนบ้านแม่หละเหือ หมู่ 2 และบ้านกามาผาโต้ หมู่ 5 ตำบลแม่หละ อำเภอ ท่าสองยาง จังหวัดตาก เพื่อสรุปข้อมูลของการยอมรับและบังคับใช้สิทธิชุมชน ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปบ้านแม่หละเหือ หมู่ 2

1.1 ลักษณะพื้นที่

ทิศเหนือ	จด	ตำบลแม่ต๋าน
ทิศใต้	จด	ตำบลคะแนจื้อ ตำบลแม่ระมาด และค่ายอพยพผู้ลี้ภัย
ทิศตะวันออก	จด	ตำบลแม่ต๋าน อำเภอ แม่ระมาด
ทิศตะวันตก	จด	ประเทศพม่า

พื้นที่บ้านแม่หละเหือ หมู่ 2 ตำบลแม่หละ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก มีลักษณะพื้นที่ที่หลากหลาย เป็นที่ราบสลับกับพื้นที่สูงที่เป็นภูเขา ในส่วนที่เป็นที่ราบสามารถทำนาได้จะเป็นที่ดินที่มีการออก

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง
สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554
ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

เอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน สำหรับพื้นที่สูงของบ้านแม่หละเหนือ จะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีการประกาศเขตป่าทำสองอย่างเป็นเขตสงวนแห่งชาติในปี พ.ศ. 2526¹

ภาพลักษณะของชุมชนบ้านแม่หละเหนือ

1.2 ประชากรในพื้นที่บ้านแม่หละเหนือ หมู่ 2

ประชากร หมู่ 2 บ้านแม่หละเหนือ มีทั้งสิ้น 1,513 คน โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ซึ่งเป็นชาวเขาดั้งเดิมอยู่ติดแผ่นดินและได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด ซึ่งเป็นการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎร

ประชากรในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและมี อีกทั้งบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ นอกจากนั้นยังถือปฏิบัติต่อกฎ ข้อห้าม- ข้อนิยม ซึ่งต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ซึ่งแม้แต่เรื่องโชคลาง จะให้ความสำคัญไม่น้อยในด้านความเชื่อ

1.3 วิถีชีวิต

เดิมชาวปกากะญอมีวิถีชีวิตกลมกลืนอยู่กับป่า โดยการเก็บของป่าเป็นอาหาร มีการล่าสัตว์ แต่ปัจจุบันชาวบ้านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงไม่มีการล่าสัตว์ในพื้นที่ตำบลแม่หละ โดยสภาพความเป็นอยู่ ของชาวปกากะญอ บ้านแม่หละเหนือจะมีป่าดงเป็นจำนวนมาก การสร้างบ้านในสมัยก่อนบ้านจะทำด้วยไม้ไผ่สานและหลังคาใช้ใบตองตึง แต่ในปัจจุบันบ้านของชุมชนบ้านแม่หละเหนือบางส่วนได้พัฒนาเป็นบ้านไม้ บางส่วนเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ และหลังคาได้ เปลี่ยนมาเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง ทั้งนี้เนื่องจากอายุการใช้งานดีกว่าใบตองตึงซึ่งต้องมีการเปลี่ยนเกือบทุก ๆ 2 ปี

¹ กฎกระทรวง ฉบับที่ 1,019 (พ.ศ.2526) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2526

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนวทางและมาตรการรับรองสิทธิชุมชนที่เป็นกรปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ลักษณะบ้านชาวกระเหรี่ยง

การพัฒนาบ้านชาวกระเหรี่ยงในปัจจุบัน

1.4 จารีตประเพณีท้องถิ่น

ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ในพื้นที่ตำบลแม่หละ อ.ท่าสองยาง จะใช้ภาษาปกากะญอเป็นภาษาประจำท้องถิ่น ในปีพ.ศ.2546 ผู้วิจัยได้เดินทางมาลงพื้นที่ที่บ้านแม่หละเหนือ พบว่าชาวบ้านสามารถฟังภาษาไทยพอเข้าใจ แต่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เท่าที่ควร จึงต้องใช้ล่ามแปลเป็นภาษาปกากะญอ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้ภาษาไทยได้เป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น ผู้นำชุมชนของชาวกระเหรี่ยงจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่เป็นตระกูลใหญ่ของหมู่บ้าน คนในชุมชนจะให้ความเชื่อถือกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ทำให้มีการรักษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี การแต่งกายของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงจะเป็นผ้าฝ้ายมือ โดยจะใช้สีแดงและสีชมพูเป็นหลัก แต่การแต่งกายของเสื้อผ้าในโทนสีต่างๆ แสดงออกสถานภาพของชาวปกากะญอเช่นกัน เช่น ผู้หญิงที่ใส่ชุดผ้าฝ้ายทอมือสีขาว แสดงถึงการเป็นสาวพรหมจรรย์ การแต่งกายสวมใส่ผ้าฝ้ายสีม่วงแสดงถึงสถานภาพที่เพิ่งผ่านการแต่งงานมาใหม่ๆ

การแต่งกายของชาวปกากะญอในบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโต้

ชาวปกากะญอมีวิถีชีวิตกลมกลืนอยู่กับป่า ทำให้มีพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าอยู่หลายอย่าง เช่น การรักษาป่าสะดือตามความเชื่อของชนเผ่ากระเหรี่ยง ที่มีอิทธิพลต่อการ

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เมื่อเด็กคลอดมาใหม่ บิดาหรือมารดา จะนำสายสะดือเด็กที่คลอดใหม่ใส่กระบอกไม้ไผ่แขวนไว้หรือฝังไว้กับต้นไม้ใหญ่ เพราะมีความเชื่อว่าบุตรของตนจะเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นแข็งแรงเหมือนต้นไม้และมีอายุยาวเช่นเดียวกับต้นไม้ หากลูกเจ็บป่วย บิดา-มารดาจะมาทำพิธีที่ต้นไม้ใหญ่นี้ เพื่อขอให้ผีสิงนางไม้ประจำอยู่ในต้นไม้คุ้มครองและดูแลรักษาลูกของตนให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บและปลอดภัย อีกทั้ง ยังมีพิธีกรรมบวชป่า และเลี้ยงผีต้นน้ำ โดยชาวเขาเผ่าปกากะญอเชื่อว่าในป่าจะมีป่าคุ้มครองคนในหมู่บ้านอยู่

1.5 การทำไร่หมุนเวียน

เดิมที ชาวเขาเผ่าปกากะญอจะทำไร่หมุนเวียน โดยมีพื้นที่ลุ่มไว้ใช้ประโยชน์ทำนา และปลูกผัก ครอบครัวยุคใหม่ที่ดินทำนาเป็นการบ่งบอกถึงฐานะที่มั่นคงของคนในตระกูลนั้น ถ้าใครไม่มีที่ดินทำนาก็จะเพาะปลูกข้าวที่ไร่หมุนเวียน ซึ่งเรียกว่า “ข้าวไร่” และปลูกพืชไร่อื่นๆ โดยการทำไร่หมุนเวียน ในครอบครัวหนึ่งจะมีประมาณ 3-5 ไร่และหมุนเวียนกันทำไปในแต่ละปี เพื่อให้ดินได้พักหน้าดิน การทำไร่หมุนเวียนจะต้องถางพื้นดินให้โล่งเตียนและหากมีไม้ต้นไม้ใหญ่ชาวปกากะญอจะไม่โค่นต้นไม้ แต่ใช้วิธีตัดหรือเรียกว่าริดเพียงกิ่งก้านและจะคงไว้ซึ่งลำต้น เพราะเชื่อว่าต้นไม้จะมีโอกาสฟื้นคืนได้อีกโดยมีการแตกแขนงทั้งกิ่งและใบในภายหลัง เมื่อการทำไร่เสร็จสิ้นต้นไม้ใหญ่ก็จะแตกกิ่งก้านสาขาเหมือนเดิม

2. ข้อมูลทั่วไปบ้านกามาผาได้ หมู่ 5

2.1 ลักษณะของชุมชนบ้านกามาผาได้

ทิศเหนือ	จด	บ้านหะละโพคี หมู่ 6
ทิศใต้	จด	บ้านแม่หะละเหนือ หมู่ 2
ทิศตะวันออก	จด	บ้านแม่ลาคี หมู่ 12
ทิศตะวันตก	จด	บ้านตะโตะโกร

พื้นที่บ้านกามาผาได้ หมู่ 5 ตำบลแม่หะละ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก มีลักษณะพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบสลับกับพื้นที่สูงที่เป็นภูเขา ซึ่งอยู่ในเขตป่าท่าสองยางซึ่งถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2526 โดยหมู่บ้านกามาผาได้ตั้งขึ้นมา 200 กว่าปีตามหลักฐานเจดีย์หินกามาผาได้ ซึ่งสร้างขึ้นมาพร้อมกับหมู่บ้าน ปัจจุบันได้ทำเจดีย์ครอบเจดีย์หินอีกชั้นหนึ่ง

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

เจดีย์หินกามาผาโต้ที่อยู่คู่กับหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบันต่อมาได้บูรณะโดยสร้างเจดีย์ครอบไว้

2.2 ประชากรในพื้นที่

ประชากร หมู่ 5 บ้านกามาผาโต้ มีทั้งสิ้น 1,200 คน โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ซึ่งเป็นชาวเขาดั้งเดิมอยู่ติดแผ่นดินไทยและได้รับสัญชาติโดยการเกิด ซึ่งเป็นการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎร

ประชากรในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและมี อีกทั้งมีบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ นอกจากนี้ยังถือปฏิบัติต่อกฎ ข้อห้าม-ข้อนิยม ซึ่งต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ซึ่งแม้แต่เรื่องโชคลาง ก็ให้ความสำคัญไม่น้อยในด้านความเชื่อ

2.3 วิถีชีวิต

เดิมพื้นที่ในชุมชนบ้านกามาผาโต้ เป็นพื้นที่สูงการเดินทางยากลำบาก เพราะเป็นถนนดินลูกรังแคบๆ วิ่งลัดเลาะตามไหล่ ในช่วงฤดูฝนรถยนต์ไม่สามารถเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านได้ เว้นแต่ รถมอเตอร์จักรยานยนต์กับรถยนต์กระบะระบบขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น แต่ถ้ามีใช้ช่วงฤดูฝนการเดินทางโดยรถยนต์กระบะยังพอใช้เส้นทางได้ ทำให้ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2550 ถนนที่เป็นทางเข้าหมู่บ้านเต็มไปด้วยฝินป่าสักที่หนาแน่น แต่หลังปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา ฝินป่าซึ่งเป็นทางเข้าของหมู่บ้านถูกทำลายอย่างเห็นได้ชัด จนกลายเป็นที่โล่งเตียนสำหรับทำไร่

ทางเข้าหมู่บ้านกามาผาโต้ซึ่งปัจจุบันฝินป่าได้ถูกทำลายลง

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

เดิมชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง กล่าวคือ การเดินทางที่ยากลำบาก ทำให้ไม่มีผู้คนเข้าไปในหมู่บ้านเท่าใดนัก คนในหมู่บ้านอยู่อย่างพอมมีพอกิน และไม่เดือดร้อนในเรื่องการทำมาหากินเพราะในขณะนั้นผืนป่าอุดมสมบูรณ์ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เป็นอาหารของมนุษย์มีอยู่มากมาย ชาวบ้านจึงมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ทำไร่นาพอให้มีกินหรือเพื่อยังชีพเท่านั้น ไม่ได้มีความต้องการในปัจจัยอื่น

2.4 วัฒนธรรมและจารีตประเพณี

จารีตประเพณี วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี คล้ายคลึงกับบ้านแม่หละเหนือ

3. การใช้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบ้านแม่หละ เป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอสบเมยมากพอสมควร การเดินทางจะเป็นทางขึ้นเขาผ่านพื้นที่อุทยานแห่งชาติสามเงา ลัดเลาะเขาขึ้นไปเรื่อยๆ ใช้เวลาเดินทาง 1 ชั่วโมงครึ่ง จากอำเภอสบเมย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงซึ่งเป็นพื้นที่อุทยานเตรียมการ หรือเขตป่าสงวนแห่งชาติที่กำลังอยู่ในระหว่างการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ

3.1 ลักษณะของชุมชน

บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาได้ เป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงที่เรียกว่า ปกาเกอญอที่มีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากคนพื้นราบทั่วไป กล่าวคือ ชาวกระเหรี่ยง ปกาเกอญอ จะมีภาษาปกาเกอญอเป็นของตนเอง วิถีชีวิตกลมกลืนและผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่ามา โดยตลอด ชาวกระเหรี่ยงส่วนใหญ่จึงอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

คนในชุมชนบ้านแม่หละได้ร่วมกันชี้จุดพื้นที่ทำกินของตนในแผนที่

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรองสิทธิชุมชนที่เป็นกรปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554 ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิธรรมาภิบาลแห่งชาติ

วัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง จะเป็นผ้าฝ้ายทอมือ โดยสีของชุดที่สวมใส่ จะบ่งบอกถึงสถานะของหญิงสาว กล่าวคือ ถ้าเป็นชุดสีขาวจะถือว่าเป็นสาวพรหมจรรย์ ยังไม่เคยมีสามีมาก่อน ถ้าเป็นสีม่วงแสดงว่าเพิ่งจะแต่งงาน เป็นต้น

แม้ชาวบ้านในบ้านแม่หละเหนือ จะเผชิญกับปัญหาการตกหล่นจากทางทะเบียน แต่ปัจจุบัน คนในหมู่บ้านแม่หละเหนือส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทย โดยการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรเกือบหมดแล้ว ซึ่งเป็นการได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด ทำให้ คนในหมู่บ้านรุ่นผู้เฒ่าผู้แกมีเลขบัตรประชาชนขึ้นต้นด้วย 5 ซึ่งหมายความถึง คนไทยที่ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อเข้าไปในทะเบียนบ้านในกรณีตักสำรวจ หรือกรณีอื่น ๆ คนไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านแล้ว แต่ตอนที่มีการสำรวจรายชื่อผู้อยู่ในบ้าน เกิดความผิดพลาดทางเทคนิค ทำให้ชื่อหายไปจากทะเบียนราษฎร เมื่อไปแจ้งเจ้าหน้าที่และตรวจสอบแล้วว่าตักสำรวจจริงหรือเป็นเพราะกรณีอื่นใดก็ตาม เจ้าหน้าที่ก็จะเพิ่มชื่อให้ และมีหมายเลขในทะเบียนบ้านเป็นบุคคลประเภท 5 และบัตรประชาชนจะขึ้นต้นด้วยเลข 5 สำหรับเด็กรุ่นใหม่ที่เกิด ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 เป็นต้นไป จะมีเลขบัตรประชาชนขึ้นต้นด้วย 2 หมายความว่า คนที่เกิดและมีสัญชาติไทย ได้แจ้งเกิดเกินกำหนดเวลา โดยเด็กคนใดก็ตามที่เกิดตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 เป็นต้นไป แล้วพ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถไปแจ้งเกิดที่อำเภอหรือเขตภายใน 15 วัน ตามกฎหมายกำหนด เมื่อไปแจ้งภายหลัง เด็กคนนั้นก็กลายเป็นบุคคลประเภท 2 และ จะมีเลขตัวแรกในทะเบียนบ้านขึ้นด้วยเลข 2²

อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนแม่หละเหนือส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทยเป็นโดยการเกิด จะมีบางส่วนที่ได้รับสัญชาติตามมาตรา 7 ทวิวรรค 2 คือได้รับสัญชาติภายหลัง การเกิดโดยอาศัยดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

ดังนั้น หากพิจารณาสถานะของบุคคล วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของคนในชุมชนที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ความเชื่อในจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเก่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่แตกต่างจากคนในชุมชนเมืองหรือคนในชุมชนพื้นราบซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ จึงถือว่าชุมชนบ้านแม่หละเหนือ เป็น **ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม**³ ที่ได้รับการรับรอง

² ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.2435 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ถึงฉบับที่ 4 พ.ศ.2545

³ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม จึงย่อมมีความหมายกว้างที่ครอบคลุมถึงการคุ้มครอง ชนชาวไทยที่รวมกันเป็นชนชาติส่วนน้อยด้วย กล่าวคือ หมายถึงชุมชนท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ไม่วก่อนหรือหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ชุมชนเหล่านี้ย่อมนับว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมได้หากปรากฏว่าได้ดำเนินวิถี ชีวิตแบบดั้งเดิมในความหมายแบบวิถีชีวิตพื้นบ้านที่อยู่ร่วมกันภายใต้ความเชื่อในความรากลึกแห่งทางจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นมา หรือเทือกเถาเหล่ากอร่วมกัน หรืออาศัยแหล่งทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมเป็นฐานสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิตและดำรงชีพร่วมกัน และยังคงดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่เดิม โดยมีได้หันมาดำเนินวิถีชีวิตแบบคนส่วนใหญ่ในสังคมใหญ่ที่ตนสังกัดอยู่ (กิตติศักดิ์ ปรกติ. สิทธิชุมชน. บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2550, น.114-115)

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาวะของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

คุ้มครองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และฉบับปัจจุบัน โดยมีความยึดโยงทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม อีกทั้งมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

3.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

เดิมตามจารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ชุมชนบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาใต้ มีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นอย่างดี แต่สำหรับการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐและกับคนนอกชุมชน ขอแยกเป็นรายละเอียดดังนี้

3.2.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาใต้ ยังคงเป็นไปด้วยดี โดยเฉพาะบ้านแม่หละเหนือ หมู่ 2 มีการประชุมชาวบ้านอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 จะเป็นผู้เรียกประชุมชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวมาเข้าร่วมประชุมประมาณ 200 กว่าคน เพื่อร่วมคิดร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการสร้างกฎเกณฑ์ หรือกฎระเบียบในหมู่บ้าน ดังนั้น กฎเกณฑ์ของชุมชนตั้งมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มิใช่ เป็นเรื่องที่ผู้นำชุมชนช่วยกันวางกฎวางระเบียบกันเองแต่อย่างใด โดยการประชุมและเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยส่วนใหญ่ในก็จะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความเป็นมาและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวปกากะญอจะเป็นการปกครอง เสมือนระบบครอบครัว คือ ผู้นำซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ของครอบครัวใหญ่หรือผู้ทำพิธีกรรมทางศาสนาจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำชุมชนและในความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนจะมีพิธีกรรม ประเพณี การละเล่น และการเลี้ยงฉลองกันอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนมีการ พบปะสังสรรค์ พุดคุย ปรีกษาหารือปัญหาต่างๆ ในชุมชนกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาเหล่านี้ แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานในหมู่บ้านหรือในชุมชนจะมีการประชุมในระดับผู้นำชุมชนอยู่เสมอๆ

3.2.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐกับคนในชุมชนมีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องป่าชุมชน โดยอำเภอมีนโยบายให้หมู่บ้านต่างๆมีป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งเดิมที่ชาวปกากะญอมีการดูแลรักษาป่าของชุมชนอยู่มาก่อนแล้ว เพียงแต่มีได้เรียกว่าป่าชุมชน เมื่อทางอำเภอมีนโยบายให้หมู่บ้านต่างๆจัดทำป่าชุมชนขึ้น บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาใต้ จึงนำป่าอนุรักษ์ของชุมชนที่มีอยู่ก่อนมาดำเนินการทำเป็นป่าชุมชน

แต่การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนนั้น ชาวบ้านจะดำเนินการกันเอง โดยการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่ชาวบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาใต้ ต่างวิตกกังวลในเรื่องความเด็ดขาดของสิทธิในการใช้ประโยชน์ ดูแล รักษา และจัดการป่าชุมชนของคนในชุมชน เพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้ยังคงมีอำนาจดูแลรักษาผืนป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หากป่าชุมชนอุดมสมบูรณ์เกรงว่าจะถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนจะไม่ได้ใช้ประโยชน์แต่อย่างใด นั่นเป็นเพราะการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการดูแลรักษา ใช้ประโยชน์และ

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนวทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาวะของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

จัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สมดุลและยั่งยืน ทำให้คนในชุมชนเองไม่มีความไว้วางใจในการกระทำของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องป่าชุมชนได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนหันมาดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้มีความสมดุลและยั่งยืนมากขึ้น

3.2.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

เนื่องจาก พื้นที่หมู่ 2 บ้านแม่หละเหนืออยู่ติดชายแดนและศูนย์อพยพผู้ลี้ภัยที่อยู่ในความดูแลของ UNHCR ทำให้การดูแล รักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติยากเป็นพิเศษ เพราะมีคนมากหน้าหลายตาเข้ามาในหมู่บ้านอย่างเสมอ โดยเฉพาะคนในศูนย์อพยพมักจะมาตัดใบตองตึงไปทำหลังคาบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการลักลอบตัดไม้และหาของป่าด้วยเช่นกัน ทำให้คนในชุมชนต้องออกลาดตระเวนร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ชุดรักษาความปลอดภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล (ชร) ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่หลักการดูแลรักษาป่าอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโต้ค่อนข้างไม่มีปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนก่อน ค่อนข้างมีอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ชาวปากะทอในหมู่บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโต้ มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกัน เพียงแต่วิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ทำให้การอนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ที่แตกต่างกันไป ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านแม่หละเหนือ

เดิมขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวปากะทอ จะผูกพันอยู่กับป่าและดูแลรักษาป่าเป็นอย่างดี ไม่แตกต่างกับตัวอย่างที่ได้ศึกษาในพื้นที่บ้านห้วยอีค่าง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ. เชียงใหม่ แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัจจัยต่างๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนชุมชน และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ดังต่อไปนี้

4.1.1 ป่าศักดิ์สิทธิ์หรือป่าอนุรักษ์

เดิมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยวิถีชุมชนตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชุมชนปากะทอในสมัยก่อน จะมีวิถีชีวิตที่อนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมาก เนื่องจากชาวปากะทอนับถือผี จึงมีความเชื่อว่าป่าศักดิ์สิทธิ์จะมีผีไม้ นางไม้ ดูแลรักษาป่าอยู่ ดังนั้นในป่าศักดิ์สิทธิ์จึงไม่มีใครกล้าจะเข้าไป คนในชุมชนก็จะช่วยกันดูแลรักษาให้ป่าศักดิ์สิทธิ์มีความอุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากพื้นที่ในตำบลแม่หละ เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดชายแดนไทย- พม่า และมีศูนย์อพยพผู้ลี้ภัย ทำให้คนในศูนย์มักจะออกมาเก็บพื้นที่ตัดไม้ไปทำบ้าน ป่าอนุรักษ์ที่ชาวปากะทอเชื่อว่าเป็นป่า

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นกรปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ศักดิ์สิทธิ์ ได้ถูกคนนอกชุมชนเข้าไปบุกรุกอยู่เสมอๆ จนทำให้ชาวปกาเกอะญอต้องเข้าไปในป่าเพื่อช่วยกันดูแล รักษาและจัดการกับการใช้ประโยชน์ในป่า โดยชุมชนพยายามแสดงความเป็นเจ้าของในการดูแล รักษา ไม่ให้คนภายนอกเข้าไปบุกรุก และในที่สุดเมื่อมีโครงการป่าชุมชน ป่าศักดิ์สิทธิ์หรือป่าอนุรักษ์ของชุมชนปกาเกอะญอได้ถูกนำไปประกาศเป็น เขตป่าชุมชน ทั้งนี้เพื่อต้องการแสดงความเป็นเจ้าของหรืออำนาจในการดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรในเขตป่าโดยชุมชนบ้านแม่หละเหนือ

4.1.2 ป่าสะดือ

ป่าสะดือ จะเป็นป่าที่บิดาหรือมารดาของเด็กที่คลอดใหม่ จะนำรกของเด็กที่เพิ่งคลอดใส่กระบอกไม้ไผ่และนำไปผูกติดกับต้นไม้ใหญ่ โดยเชื่อว่าเด็กจะเติบโตตามต้นไม้ใหญ่และผีบางนางไม้ที่ประจำต้นไม้จะช่วยดูแลเด็กคนนั้นให้เติบโตใหญ่ ดังนั้น ต้นไม้ใหญ่ในป่าสะดือจะไม่ถูก กัดตัดจะต้องดูแลรักษา ต้นไม้ให้เติบโตต่อไป

แต่ในปัจจุบัน ชาวบ้านบ้านแม่หละเหนือส่วนใหญ่จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาลทำให้ไม่มีการนำรกเด็กมาใส่กระบอกไม้ไผ่ผูกติดกับต้นไม้ ป่าสะดือในปัจจุบันจึงไม่มี และในที่สุดก็เหลือเพียงป่าชุมชน

4.1.3 ป่าช้า

ชาวกระเหรี่ยง จะมีป่าช้าไว้สำหรับฝังศพ โดยป่าช้าจะมีสภาพเป็นป่าคล้ายป่าอนุรักษ์ กล่าวคือไม่สามารถตัดไม้หรือนำสิ่งที่มีชีวิตออกจากผืนป่าได้ ยกเว้นสิ่งของที่ไม่มีชีวิต โดยคนในชุมชนจะช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้ใครมานำของป่าหรือสิ่งมีชีวิตออกจากป่าช้า ในปัจจุบันป่าช้าของหมู่บ้านยังคงมีอยู่

4.1.4 พิธีกรรมบวชป่า

พิธีบวชต้นไม้” มีวิธีคิดและวิธีการ ปฏิบัติคล้ายคลึงกับ “พิธีสืบชะตา แม่ น้ำ หรือ คน” ด้วยการต่ออายุให้เจริญยั่งยืนสืบไปตามคติความเชื่อ ส่วนที่มาของการ “บวชป่า” มาจาก วิธีการหมໍ้จิวรให้กับต้นไม้เช่นเดียวกับการบวชพระ ส่งผลให้สถานภาพของคนและต้นไม้เปลี่ยนไป นับเป็นการนำความเชื่อทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ขั้นตอน และวิธีการบวชต้นไม้ นิยมทำกันเหมือนงานบุญทั่วไป โดยเจ้าพิธีจะใช้สายสิญจน์ล้อมอาณาบริเวณที่จะบวชต้นไม้ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชาวบ้านและต้นไม้ที่จะทำพิธี การบวช ให้ต้นไม้โตบ้าง ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและเจตนาของชุมชนเอง บวชได้ตั้งแต่ต้นไม้ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ แต่ส่วนมากจะเน้นต้นไม้ที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งต้นไม้ในป่าที่ผ่านการรุกรทำลาย เพราะจะสามารถฟื้นคืนสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ได้ในเวลาเพียงไม่กี่ปี ถ้าไม่ถูกรบกวนอีก ชาวบ้านเชื่อว่า ผืนป่าที่ผ่านพิธีบวช เป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่อาจเข้าไปทำลายได้ ทำให้ต้นไม้มีโอกาสคืนความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินได้เต็มที่ และสายน้ำลำธารที่เกิดจากป่าต้นน้ำดังกล่าว ก็จะมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง การบวชป่า ให้ชุมชนที่ร่วมมือกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติไว้ให้กับลูกหลาน เป็นการเรียกร้องสิทธิของชุมชน ในการดูแลรักษาป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารเองด้วย พิธีบวชป่า จึงเป็นความปรารถนาที่ดี ส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลัง ท่ามกลางต่อไม้ฉบับพันนับหมื่นในอดีตผืนป่าของเมืองไทย เพื่อเป็นป่าที่สมบูรณ์ในอนาคตต่อไป

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

4.1.5 การรักษาทรัพยากรน้ำ

สำหรับบ้านแม่หละเหนือ อยู่ติดศูนย์อพยพผู้ลี้ภัยและเป็นเขตติดต่อชายแดนไทย-พม่า ที่มีแม่น้ำเมยไหลผ่าน ทำให้มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับขยะในแม่น้ำ เพราะศูนย์อพยพผู้ลี้ภัยจะอยู่เหนือน้ำ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยที่ไหลมากับน้ำ ชาวบ้านจะช่วยกันจัดการเก็บขยะมูลฝอยตามแต่จะนัดหมาย ในระยะหลังมีองค์กรเอกชนเข้ามาช่วยเหลือและให้ความรู้แก่คนในค่ายอพยพทำให้ขยะมูลฝอยลดลง

นอกจากนี้ ในการจัดการลำน้ำ เนื่องจากประเพณีของคนในชุมชนใกล้เคียงถือว่า แผ่นดินพม่าสิ้นสุดที่ผืนน้ำ ส่วนแผ่นดินไทยสิ้นสุดที่ผืนดิน ดังนั้น หากมีเหตุการณ์หรือการจัดงานตามประเพณีต่างๆในแม่น้ำเมย ทางชุมชนต้องทำเรื่องเพื่อแจ้งไปยังทหารพม่า แต่ถ้าชุมชนสัญจรในลำน้ำเมยตามวิถีชีวิตเช่นไปจับปลา สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตแต่ไม่สามารถข้ามฟากไปยังฝั่งพม่าได้

4.1.6 ป่าชุมชน

ป่าชุมชนของบ้านแม่หละเหนือ เป็นการนำเอาป่าศักดิ์สิทธิ์หรือป่าอนุรักษ์ของชาวกาเกอะญอมาทำเป็นป่าชุมชน โดยป่าอนุรักษ์ได้มีมานานก่อนที่จะมีป่าชุมชน เมื่อทางอำเภอมีนโยบายให้หมู่บ้านต่างๆจัดทำป่าชุมชน ทางหมู่บ้านแม่หละเหนือได้เรียกประชุมชาวบ้าน ทำการตกลงกันที่จะนำป่าอนุรักษ์มาทำเป็นป่าชุมชน รวมทั้งมีการวางระเบียบข้อบังคับร่วมกัน ดังนี้

- (1) ห้ามนำสิ่งมีชีวิตออกจากป่าชุมชน ยกเว้นสิ่งไม่มีชีวิต
- (2) ห้ามนำไม้ทุกชนิดออกจากป่าชุมชน ยกเว้น ไม้พิน
- (3) การเก็บผักและผลไม้ นำไปใช้สอยในครัวเรือนได้ แต่นำไปขายเป็นการพาณิชย์ไม่ได้ หากมีการฝ่าฝืน จะมีการปรับและสั่งให้ตำรวจดำเนินคดีต่อไป

ป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่หละเหนือ

4.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติบ้านกามาผาใต้

สำหรับบ้านกามาผาใต้ ซึ่งเป็นชาวปกากะญอเช่นเดียวกับบ้านแม่หละเหนือ จึงมีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างจากบ้านแม่หละเหนือ การรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีก่อนปี พ.ศ.2550 ก่อนข้างเคร่งครัดมีการ

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ประกอบพิธีกรรม การอนุรักษ์ป่าของชุมชนบ้านกามาผาได้อยู่ในสภาพที่ดีมาก ๆ สองข้างทางที่เข้าหมู่บ้านกามาผาได้จะเต็มไปด้วยต้นสัก แมกถนนหนทางที่เข้าสู่หมู่บ้านจะยากลำบาก แต่ชาวบ้านก็ชอบความเป็นอยู่แบบธรรมชาติที่มีผืนป่า คงอยู่กับชุมชนตลอดมา

ต่อมาเมื่อถนนหนทางในหมู่บ้านกามาผาได้ได้ถูกปรับปรุงให้ดีขึ้น ทำให้นายทุนเข้ามาตัดไม้ทำลายป่า ชาวบ้านได้แจ้งหน่วยงานภาครัฐไปหลายครั้ง แต่ดูเหมือนว่าหน่วยงานภาครัฐก็ไม่สามารถจับกุมได้ ในทางตรงข้าม ผลกระทบกลับตกอยู่กับชาวบ้านในตำบลหละ เพราะเมื่อชาวบ้านจะใช้ไม้ในการก่อสร้างบ้านกลับถูกจับกุม แต่นายทุนกลับไม่ถูกจับกุม ชาวบ้านกล่าวว่า ถ้าจะบอกว่า ชาวเขาชอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่หมุนเวียนก็ดูจะไม่เป็นธรรม เพราะถ้าเจ้าหน้าที่ไม่รู้เห็นเป็นใจให้นำไม้ ออกนอกพื้นที่ได้ ก็คงไม่มีใครไปตัดไม้ทำลายป่า และที่สำคัญเมื่อหน่วยงานภาครัฐปล่อยปละเลยให้มีการนำไม้ออกนอกพื้นที่ได้ ทั้งๆที่อำเภอท่าสองยางมีด่านตรวจอยู่หลายด่าน คงต้องถามหน่วยงานภาครัฐเช่นกันว่าเกิดอะไรขึ้น ไม้จำนวนมากถึงถูกขนออกไปจากอำเภอท่าสองยางได้ ซึ่งหากคนในพื้นที่ต้องการใช้ไม้ในการปลูกบ้าน การตัดไม้จะไม่มากดังเช่นที่เห็น เพราะถ้าไม้ถูกใช้เฉพาะในชุมชน ไม่มีการนำไม้ออก ย่อมพอเพียงแก่คนพื้นที่ แต่เมื่อไม้ในพื้นที่ถูกนำออกไปได้โดยง่าย ย่อมเป็นการสนับสนุนให้คนในชุมชนบางกลุ่มที่ต้องการเงินกลายเป็นผู้รับจ้างตัดไม้ให้แก่นายทุนไปในที่สุด

เส้นทางเข้าหมู่บ้านกามาผาได้ที่ต้องลัดเลาะลำธาร

ในปี พ.ศ. 2552 – 2553 ไม้สักในหมู่บ้านกามาผาได้ถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้นน้ำลำธารแห้งไป ลำห้วยกามาผาได้ซึ่งเคยหล่อเลี้ยงบ้านกามาผาได้มาโดยตลอด บัดนี้ได้เหือดแห้งลงไป ไม่สามารถต่อน้ำขึ้นไปใช้ในหมู่บ้านได้ ในที่สุดชาวบ้านต้องเร่งรักษาผืนป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านให้สมบูรณ์มากที่สุด โดยชาวบ้านได้ช่วยกันสอดส่องดูแล รักษา ไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มเติม โดยมีขอบเขตของป่าชุมชนที่ชัดเจนเพื่อมิให้คนนอกชุมชนบุกรุกเข้ามาตัดไม้ ทำลายป่า โดยป่าชุมชนของบ้านกามาผาได้จะอยู่บนภูเขาซึ่งเป็นที่สูงของหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ที่มีให้ผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์ทั้ง เพื่อมิให้กระทบต่อระบบนิเวศน์ภายในป่าดังกล่าว โดยจะมีห้วยน้ำที่แห่งล้อมรอบอยู่บริเวณที่ต่ำลงมาคนในหมู่บ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ในการเก็บผักเก็บเห็ด พืชผักต่างๆ แต่ไม่มีมีสิทธิตัดไม้ทุกชนิด

กฎเกณฑ์ของหมู่บ้านกามาผาได้

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นกรปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

- 1) ห้ามตัดไม้ในป่าชุมชนและป่าช้าถ้าเป็นป่าทั่วไป สามารถตัดไม้เพื่อนำมาใช้สอยปลูกสร้างบ้านได้ แต่ห้ามนำไม้ออกนอกพื้นที่
- 2) การยิงปืนตอนกลางคืนในหมู่บ้าน ปรับ 500 บาท
- 3) การอนุรักษ์พันธุ์ปลา ถ้าจับในเขตอนุรักษ์ก็จะปรับ 500 บาท

อย่างไรก็ตาม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโก้ในปัจจุบันไม่ได้ดีเหมือนกับแต่ก่อนที่ใช้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีของชุมชนปกากะญอในอดีตที่ผ่านมาก่อนปี พ.ศ. 2550 ซึ่งจะได้กล่าวถึงปัจจัยและผลกระทบที่ทำให้จารีตประเพณี วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวปกากะญอเปลี่ยนแปลงไป

5. ลักษณะแห่งสิทธิของชุมชน

ในการจัดการทรัพย์สินของชุมชนและป่าชุมชน ทำให้เห็นว่า คนในชุมชนเห็นว่าป่าชุมชนเป็นของคนในชุมชนที่ต้องร่วมกันดูแล รักษา และจัดการให้ป่ามีความสมดุลและยั่งยืน หากป่าไม้ถูกทำลายไปย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เช่น ต้นน้ำลำธารจะเหือดแห้ง สภาพอากาศที่ร้อนมากขึ้น อาหารหรือของป่าไม่มีเหมือนแต่ก่อน คนในชุมชนจึงมองว่าป่าชุมชน เป็นการให้อำนาจคนในชุมชนร่วมกันดูแล รักษา และจัดการป่า โดยทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากป่า ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชน ที่คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

สำหรับคนในชุมชน ใกล้เคียง จะใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนได้เช่นกัน แต่ชุมชนข้างเคียงต้องช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้ผู้ใดเข้ามาบุกรุกป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนคงทำได้เพียงการเก็บผักและของป่าไปใช้สอยเท่านั้น ไม่สามารถนำไปขายได้

สำหรับคนนอกชุมชน การจะเข้ามาใช้สอยในป่าชุมชนต้องขออนุญาตก่อน เพื่อป้องกันมิให้คนภายนอกเข้าไปบุกรุกทำลายป่า

อย่างไรก็ตาม สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ชาวบ้านก็มีความเข้าใจถึงสิทธิของกรรมป่าไม้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแล รักษาป่า

5.1 ลักษณะการยอมรับและบังคับใช้สิทธิชุมชน

หากกล่าวถึง การยอมรับและบังคับใช้สิทธิชุมชนในบ้านแม่หละและบ้านกามาผาโก้ ตำบลท่าสองยาง จังหวัดตาก เนื่องจากชุมชนบ้านแม่หละและบ้านกามาผาได้เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภาษาเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง โดยมีวัฒนธรรมและจารีตประเพณีในการใช้ที่ดินที่ผูกพันอยู่กับพื้นที่สูง⁴ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ป่า ไม่ว่าจะเป็นที่ลักษณะ

⁴ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ให้ค่านิยาม “พื้นที่สูง” หมายความว่า พื้นที่ที่เป็นภูเขา หรือพื้นที่ที่มีความสูงกวาระดับน้ำทะเลห้าร้อยเมตรขึ้นไป หรือพื้นที่ที่อยู่ในระหว่างพื้นที่สูงตามที่คณะกรรมการกำหนด และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุม ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรองสิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554 ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ของบ้านที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยซึ่งทำมาจากใบตองตึง การไหว้ผีต้นน้ำ การเซ่นไหว้ผีป่า ป่าสะดือที่นำรกของเด็กรวมมัดไว้กับต้นไม้ด้วยความเชื่อว่าผีนางไม้ที่ดูแลต้นไม้จะช่วยปกป้องรักษาเด็กให้เติบโตเหมือนต้นไม้ที่ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหลายสิบปีจารีตประเพณีของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงแบบดั้งเดิม ทำให้ป่าไม้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนมาโดยตลอด แม้ว่าถนนหนทางในการสัญจรเข้าสู่หมู่บ้านกามาผาได้จะยากลำบาก แต่ก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของชุมชนบ้านกามาผาได้แต่อย่างใด

ก่อนปี พ.ศ. 2550 บ้านแม่หละและบ้านกามาผาได้ ยังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ พื้นที่ในตำบลท่าสองยาง เคยเป็นพื้นที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ แม้ว่าการรับรองสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐในการดูแล รักษา ใช้ประโยชน์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุลและยั่งยืนจะได้ปรากฏขึ้นในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แต่ดูเหมือนว่า สิทธิชุมชนของบ้านแม่หละและบ้านกามาผาได้ในการดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีขึ้นตามธรรมชาติของชุมชน โดยผ่านทางความเชื่อ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และกฎ ระเบียบที่มีอยู่ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนดังกล่าวมิได้มีความรู้ความเข้าใจถึงการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่อย่างใด

กลไกที่ทำให้ชุมชนบ้านแม่หละและบ้านกามาผาได้ รักษาทรัพยากรป่าไม้ให้สมดุลและยั่งยืนได้นั้น เนื่องจากจารีตประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความเชื่อของคนในชุมชนที่มีมาแต่ดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยงที่อยู่ในผืนป่าอย่างกลมกลืนและไม่เป็นผู้นทำลาย ตามความเชื่อของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่ได้พยายามถ่ายทอดวัฒนธรรม จารีตประเพณี และความเชื่อในวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีความเป็นอยู่กลมกลืนอยู่กับผืนป่า และเห็นความสำคัญของการรักษาป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร โดยผ่านประสบการณ์ชีวิตที่ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเผชิญมา เช่น การทำไร่หมุนเวียนโดยไม่มีการตัดไม้ใหญ่ออก เพียงแต่ริดกิ่งไม้และไปไม้ ออก ทำให้หลังการทำไร่หมุนเวียน ต้นไม้เหล่านี้ก็จะแตกกิ่งก้านสาขา และเป็นไม้ใหญ่ที่คลุมผืนดินให้ชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์ ความเชื่อป่าสะดือ การเซ่นไหว้ผีป่า เป็นต้น

ในช่วงปี พ.ศ.2547 ผู้วิจัยได้เข้าไปให้บริการทางกฎหมายแก่ชุมชน พบว่า ชาวกระเหรี่ยงที่บ้านแม่หละคงมีปัญหาด้านการสื่อสาร โดยภาษาที่ชาวบ้านนิยมใช้และง่ายต่อความเข้าใจคือภาษาปกากะญอ มีคนจำนวนน้อยที่ใช้ภาษาไทย ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่กำลังศึกษาในโรงเรียนที่สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ ดังนั้นการให้บริการทางกฎหมายจึงคงใช้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านแม่หละเป็นล่ามในการสื่อสาร จะเห็นได้ว่าชุมชนปกากะญอในหมู่บ้านแม่หละเดิม เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ไม่ค่อยได้ยุ่งเกี่ยวกับคนภายนอก เพราะใช้แต่ภาษาปกากะญอ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนผูกพันกันด้วยเชื้อชาติ วัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และภาษาร่วมกันเฉพาะใน

พืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ.2540 ข้อ 5 “พื้นที่สูง” หมายความว่า พื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ หรือเป็นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 หรือมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไป ในจังหวัดต่าง ๆ 20 จังหวัด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา น่าน ลำพูน ลำปาง แพร่ ตาก เพชรบูรณ์ เลย พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรองสิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554 ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

กลุ่ม ทำให้ปัจจัยภายนอกเข้าไปมีอิทธิพลต่อชุมชนได้ยาก เพราะคนในชุมชนจะเชื่อผู้นำซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่และเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมต่างๆของหมู่บ้าน

ต่อมาภายหลังปี พ.ศ. 2550 เมื่อความเจริญเข้ามาสู่หมู่บ้านแม่หละและบ้านกามาผาโต้ ไม่ว่าจะ เป็นถนนหนทาง ความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น ทำให้ชาวเขาในหมู่บ้านได้รับการศึกษา มากยิ่งขึ้น ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงในหมู่บ้านแม่หละและบ้านกามาผาโต้สามารถเข้าใจภาษาไทยและใช้ ภาษาไทยได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้นำชุมชนที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามามี บทบาทสำคัญในชุมชน ส่งผลให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านลดบทบาทความสำคัญในชุมชนลงไปทันที ความ เจริญทางเศรษฐกิจที่มีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาโดยมิได้ทำความเข้าใจหรือเตรียมความพร้อมให้กับคนใน ชุมชน ทำให้เงินในกองทุนหมู่บ้านถูกนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านหลายคนได้มีวิถี ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือเดิมเคยทำไร่หมุนเวียนแบบยังชีพ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เป็นการทำไร่หมุนเวียนแบบเศรษฐกิจ โดยทำไร่หมุนเวียนเพื่อต้องการผลผลิตในปริมาณมากๆ เพื่อนำ ผลผลิตไปจำหน่ายให้ได้เงินจำนวนมากๆ เพื่อนำเงินไปซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนในครอบครัว ได้แก่ รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์ วิทยุ รถยนต์ เป็นต้น ทำให้การทำเกษตรต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก กว่าแต่ก่อนที่ทำการเกษตรแบบยังชีพ นอกจากนี้ การเข้าถึงสื่อได้โดยง่ายไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ของชาวเขาปากาเกะญอได้ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นการทำลายวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนจนในที่สุด ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรป่าไม้ ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ใน หมู่บ้านกามาผาโต้ถูกทำลายลงไปอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาหมู่บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโต้ ทำให้เห็นว่า การดูแล รักษา และการจัดการทรัพยากร ของชาวปากาเกะญอ ตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวปากา เกะญอ แต่ดั้งเดิมทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมดุลและยั่งยืน แต่ด้วยความที่หน่วยงานภาครัฐ ไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน ในขณะที่เดียวกันชุมชนไม่มีความรู้ ถึงการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ แม้ว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ .ศ. 2540 จะได้มีการรับรอง สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจะริตประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและใน การดูแล รักษา จัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่ชุมชนก็ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิชุมชน ในการดูแล รักษาและจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้ ประกอบกับจารีตประเพณีของชาวปากาเกะญอ ได้สูญ สิ้นไปเพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคม และเศรษฐกิจ ชุมชนปากาเกะญอบ้านแม่หละเหนือและบ้าน กามาผาโต้ จึงไม่สามารถรักษาวัฒนธรรม จารี ตประเพณีในหลายเรื่องไว้ได้ เช่น ป่าสะดือ ป่า ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่เข้าถึงสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาชุมชนบ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาโต้ ทำให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึง สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีด้วยกันหลายสาเหตุ ดังนี้

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

5.2.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจาก หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชไร่ โดยผู้ที่ไปขึ้นชื่อเป็นเกษตรกรจะได้รับเงินช่วยเหลือจากการทำไร่ ทำให้ชาวบ้านพยายามถางป่าให้เตียนโล่งเพื่อแสดงถึงสิทธิในการทำไร่ตามที่ได้ไปขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านอยู่แบบพอเพียง ต่อมาชาวบ้านเริ่มทำไร่โดยหวังที่จะขายผลผลิตให้ได้ในราคาสูงและปริมาณมากๆ เพื่อจะได้มีเงินไปซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ ทีวี เป็นต้น ดังนั้น เมื่อชาวบ้านต้องการเงินจำนวนมากๆ ย่อมต้องทำไร่ให้ได้เงินมากๆ เช่นกัน จึงมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการทำไร่เป็นจำนวนมากขึ้น คนในชุมชนไม่ได้ทำไร่เพื่อเลี้ยงชีพเท่านั้น หากแต่คนในชุมชนจำทำไร่เพื่อขายผลผลิตให้ได้จำนวนเงินมากๆ เพื่อนำเงินไปใช้ซื้อสิ่งของที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งหลาย

พื้นที่การเผาป่าทำไร่เลื่อนลอย

5.2.2 ปัจจัยการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

เนื่องจาก ชาวบ้านพบเห็นการตัดไม้ทำลายและได้พยายามแจ้งเจ้าหน้าที่ให้รับทราบ แต่เจ้าหน้าที่ไม่ดำเนินการใดๆ แม้ชาวบ้านจะช่วยกันสอดส่องดูแล รักษาผืนป่า พบเห็นการกระทำผิดได้ มีพยายามแจ้งเจ้าหน้าที่ แต่เจ้าหน้าที่กลับเพิกเฉยหรือดำเนินการล่าช้า ทำให้กลุ่มนายทุนสามารถนำไม้ออกไปนอกหมู่บ้านได้ ชาวบ้านรู้สึกว่คนภายนอกเข้ามาใช้ทรัพยากรป่าไม้ได้โดยไม่ถูก กักจับกุม แต่คนในพื้นที่ที่ช่วยกันสอดส่องดูแลกลับไม่สามารถใช้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของตนเองได้เลย จึงเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านแอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไปขายนายทุน

ที่สำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2551 จนถึงพ.ศ. 2553 ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ยินยอมให้มีการขนไม้ที่เป็นบ้านเก่าและรื้อออกไปข้ามจังหวัดได้ โดยมีได้มีการตรวจสอบไม้ ในช่วงนี้จึงมีการตัดไม้ทำลายป่าและแปรรูปไม้เป็นบ้าน ขายเป็นจำนวนมาก จนทำให้ผืนป่าในหมู่บ้านกามาผาได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านที่เป็นอนุรักษ์ได้แต่ยืนมองอย่างช่วยแก้ปัญหาใดๆไม่ได้ เพราะเส้นทางการตัดไม้และการขนส่งไม้ได้ถูกเคลียร์ในระดับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจึงมองว่าคนในพื้นที่ที่พยายามอนุรักษ์ต้นไม้ล้มธรรกลับไม่ได้ใช้ทรัพยากรที่ได้ดูแล รักษาตลอดระยะเวลาที่ยาวนาน แต่คนที่ได้ใช้

ภายใต้โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางและมาตรการรับรอง

สิทธิชุมชนที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของประชาชน, 2554

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิธรรมาภิบาลแห่งชาติ

ทรัพยากรเหล่านี้กลับเป็นคนนอกพื้นที่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี แต่ได้ทิ้งร่องรอยของความหายนะสู่คนในชุมชน เพราะลำเหมืองต่างๆได้เหือดแห้งไปอย่างรวดเร็ว ที่ดินที่เคยเป็นผืนป่าได้กลายเป็นที่ทำกินไปในที่สุด

5.2.3 ปัจจัยการเข้าไม่ถึงสิทธิชุมชน

การรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมได้ถูกรับรองมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46 และมาตรา 56 แต่สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในพื้นที่บ้านแม่หละเหนือและบ้านกามาผาได้มีขึ้นตามธรรมชาติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ.2550 ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าการรักษาจารีตประเพณี และวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ ทำให้ป่าไม้ยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่ได้ แต่ด้วยความไม่รู้ถึงกฎหมายและกระบวนการในการเข้าสู่สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดเอาไว้ ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถรักษาผืนป่าไว้ได้ เพราะไม่รู้ถึงขั้นตอน และกระบวนการในการต่อสู้หรือร้องเรียน รวมทั้งความไม่รู้ถึงกระบวนการทางกฎหมายทำให้ไม่ยอมมีปัญหา จึงปล่อยให้ผืนป่าถูกทำลายจนหมด จึงต้องหันสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น